

1.2. FELSEFİ DÜŞÜNCE

1.2.1. FELSEFİ DÜŞÜNCENİN
ORTAYA ÇIKIŞI

BİLGELİK KUŞU

Alman filozof **Hegel**, felsefeyi bilgelik kuşuna benzetir. Ona göre felsefe geleceğe dair şeyler söyleyemez ancak var olanı kavramak felsefenin görevidir. Çünkü herkes kendi zamanının çocuğudur. Felsefe de aynı şekilde kendi zamanını düşüncede özetler. Bir şey olup bittikten sonra onun bilgisine ulaşılabilir. Dolayısıyla felsefe ancak gerçeklik olup bittiği zaman ortaya çıkar. Hegel, bu düşüncelerini “Minerva'nın baykuşu ancak gün batarken uçmaya başlar.” diyerek özetlemektedir. Minerva, Eski Roma mitolojisinde bilgelik tanrıçasının adıdır. Eski Yunan mitolojisinde yer alan Athena'nın (Atina) Roma mitolojisindeki karşılığıdır. Minerva, mitolojide omzunda bir baykuşla tasvir edilir.

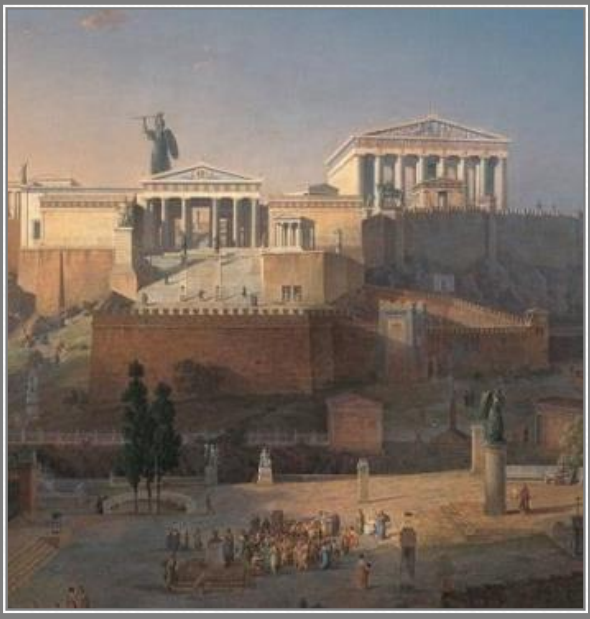
1.2.1. FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ORTAYA ÇIKIŞI

- Denizde fırtınalar koparan, korkunç dalgaları oluşturan ve yıkıcı depremleri meydana getiren sebep ne olabilir? Bir zamanlar insanlar bunun sebebini Tanrı Poseidon'un, Zeus ve Athena gibi diğer tanrılara olan öfkesiyle açıklamışlardır.
- Sizce neden insanlar mitolojik açıklamalarla yetinmemişlerdir? Hiç merak ettiniz mi, felsefi düşünce nasıl bir arayışla başlamıştır?

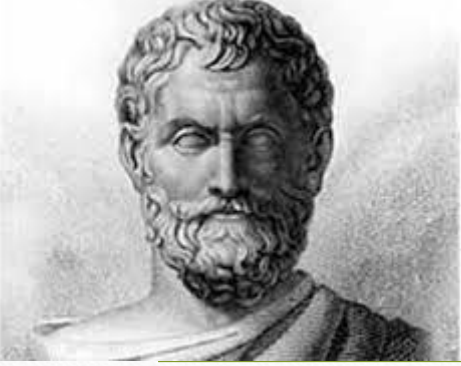
1.2.1. FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ORTAYA ÇIKIŞI

- Felsefenin “teoria” olarak ortaya çıkışı birçok kültür ve medeniyetin ortak bir sonucu olarak değerlendirilebilir.
- Özellikle Mısır ve Sümer Medeniyetlerindeki destanları, matematik, geometri, astronomi gibi alanlardaki bilgileri felsefenin temellerinde görmek mümkündür.
- Ayrıca Eski Çin, Hint, İran medeniyetlerindeki inanç, bilgelik, doğru yaşama yönelik öğretilerde felsefeye kaynaklık etmiştir.
- Tüm bunlarla birlikte felsefe, Doğu bilgeliği ve bilgilerinin etkilerini taşımakla birlikte Antik Yunanla sistemli hâle gelmiştir.

FELSEFİ DÜŞÜNCEYİ ORTAYA ÇIKARAN KOŞULLAR

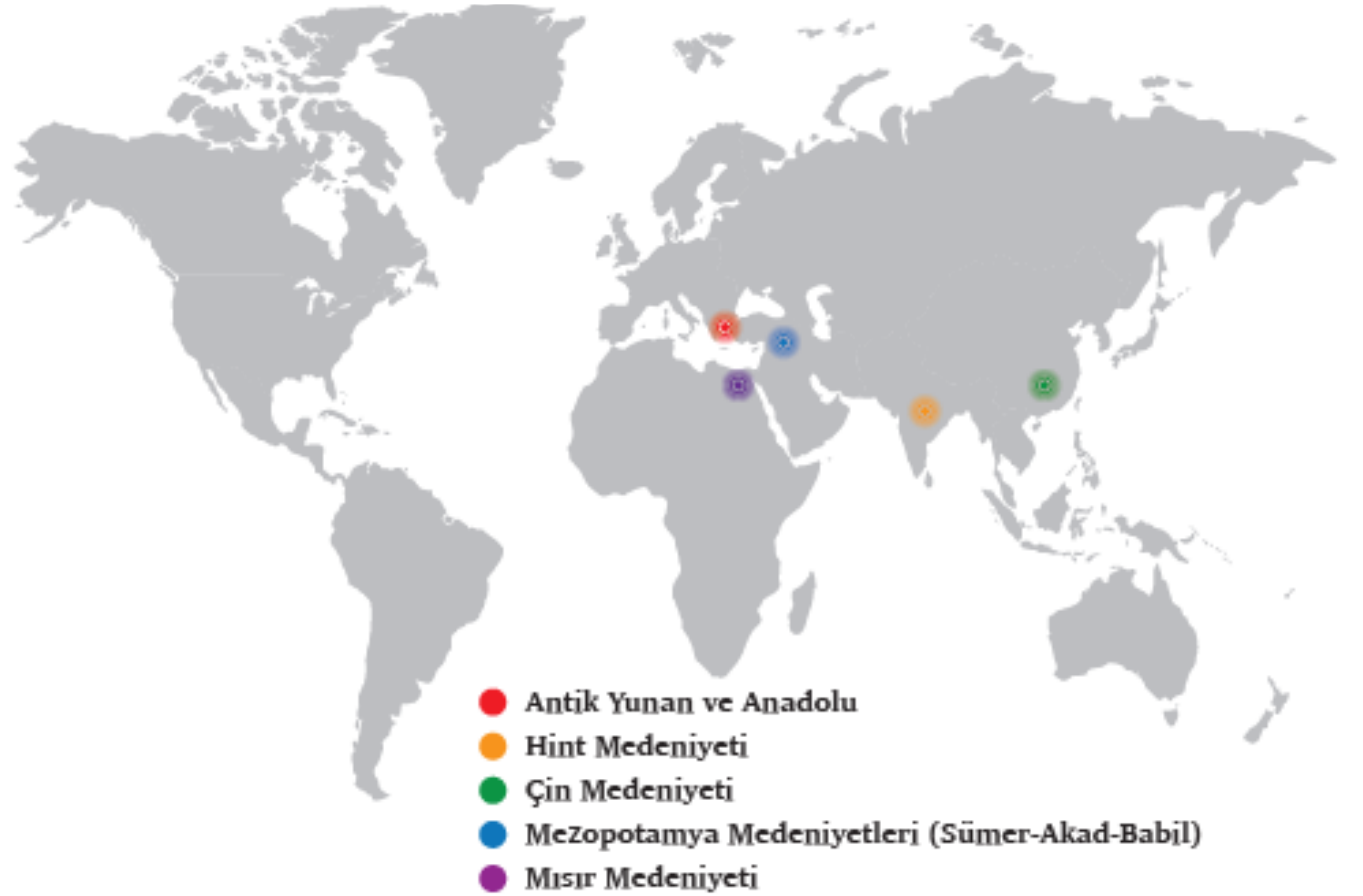
- Bilme merakının olması,
- Maddi refah ortamı,
- Hazır bulunan bilgi birikimi ve bu farklı fikirlerin zenginliğiyle doğan kültür alışverişi,
- Hoşgörü ve özgür düşünce ortamı ile doğayı akla ve gözlemlere dayalı olarak açıklama çabası görülür.
- Felsefe durup dinlenmeden, gerçekliğin doğru bilgisine ulaşmayı istemektir.

MÖ 6. YÜZYIL ANTİK YUNAN

- MÖ 6. yüzyılda Antik Yunan, bugün ki Yunanistan ve Anadolu'nun Akdeniz ve Ege kıyılarında gelişmiş ekonomileriyle şehir devletleri tarzında yaşamlarını sürdürmekteydi.
- Diğer medeniyetlerin düşünüş, bilim, teknik ve matematik gibi alanlarındaki etkinliklerini kendilerinin bu alandaki ürünleriyle sentezlemişlerdir.
- Bu sentezin o dönemin inancı olan mitoloji ile kaynaşması, felsefeyi ortaya çıkarmıştır. **Thales**, bugün insanlığın ortak birikimi olan felsefenin ilk filozofu olarak kabul edilmektedir.

FELSEFENİN İLK ORTAYA ÇIKTIĞI MEDENİYETLER

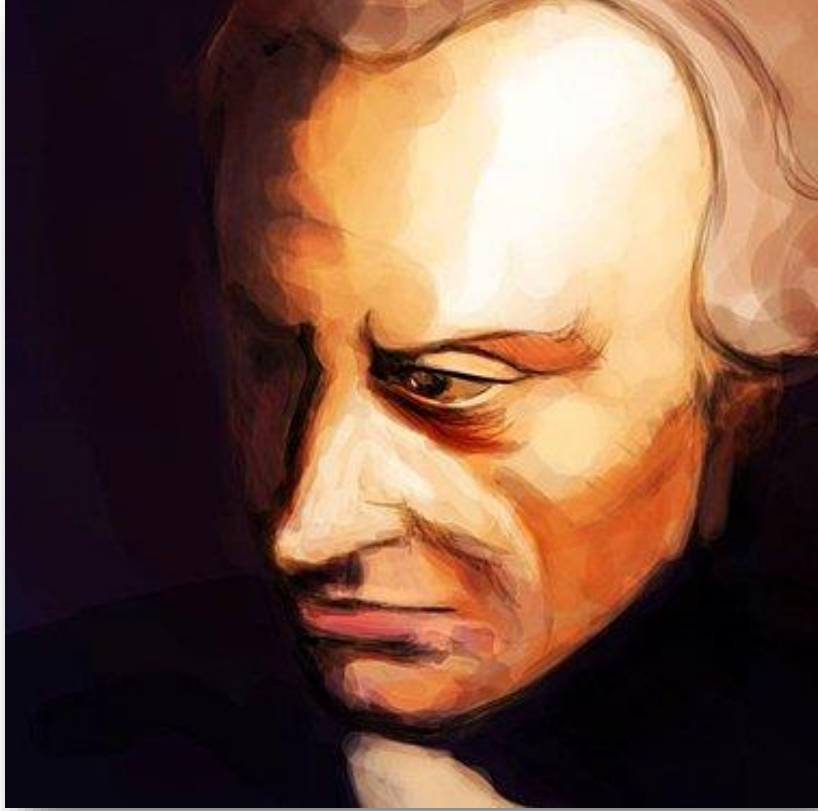

Harita 1.1: Felsefenin ilk ortaya çıktığı medeniyetler

FELSEFİ DÜŞÜNCE

- Felsefe denilen düşünme etkinliği, hayret ve merakla başlar, sorularla doğar, büyür ve gelişir. Böylece sorgulamaya başlayan insan, düşünmeye ve bilmeye de başlamış demektir.

SORULAR YANITLARDAN ÖNEMLİDİR

- İMMANUEL KANT « *FELSEFEDE SORULAR YANITLARDAN ÖNEMLİDİR* » SÖZÜYLE SADECE FELSEFE TARİHİNDE DEĞİL BİR BAKIMA EĞİTİM TARİHİNDE DE BÜYÜK ETKİLER YARATMIŞTIR.
- SİZCE BU SÖZÜN ANLAMI NEDİR?

SORULAR YANITLARDAN ÖNEMLİDİR

- Doğru yanıtlar doğru sorularla başlar doğru bir sorunun cevabı kesin yanıtlara ulaşılan dek araştırılabilir. Felsefede ilk çağda sorulmuş bir sorunun örneğın ahlak nedir sorusunun cevabı günümüzde halen aranmaktadır. Felsefede «evrenin ana maddesi nedir» sorusundan doğru sonuçlara ulaşıldıkça başka sorulara geçmek de mümkün olmuştur. Bu durum bizi aynı zamanda doğru yöntemler aramaya da götürür. İyi SORULAR her zaman başka iyi sorulara yol açar. Gerek sorunun gerekse cevabın iyi olması iyi bir çalışma ve araştırma gerektirir.

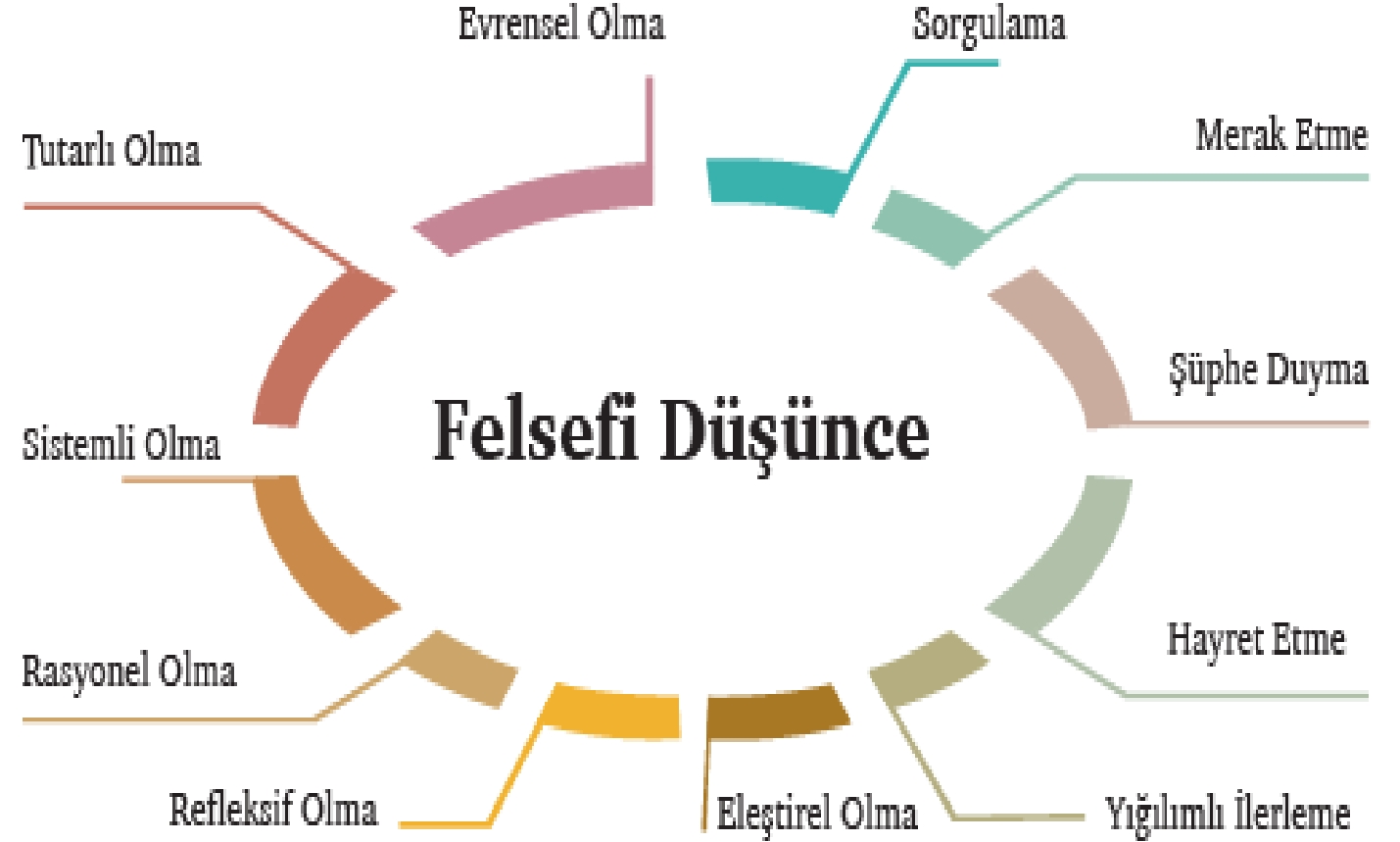

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ

- Kesin bir sınıflandırma mümkün olmasa da felsefi düşünce tarzına atfedilen, üzerinde uzlaşılmış belli başlı özellikler

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ

Şekil 1.5: Felsefi düşüncenin özellikleri

Merak

Şüphe duyma

Evrensel
olma

Yığılımlı
ilerleme

Rasyonel
olma

Tutarlı olma

Refleksif
olma

Sorgulama

Hayret etme

Eleştirel olma

Sistemli olma

SORGULAMA

- Felsefe denilen düşünme etkinliği, *hayret* ve *merakla* başlar, sorularla doğar, büyür ve gelişir. Böylece sorgulamaya başlayan insan, düşünmeye ve bilmeye de başlamış demektir. Doğruya ulaşma çabasıyla insanın kendi yaşamıyla, evrenle ve bunların anlamıyla ilgili belirli türden sorular sormasıdır. Düşünme soru sormakla başladığından *felsefede*, *sorular* *cevaplardan daha önemlidir*. Soru sormanın durması demek, felsefenin durması demektir.

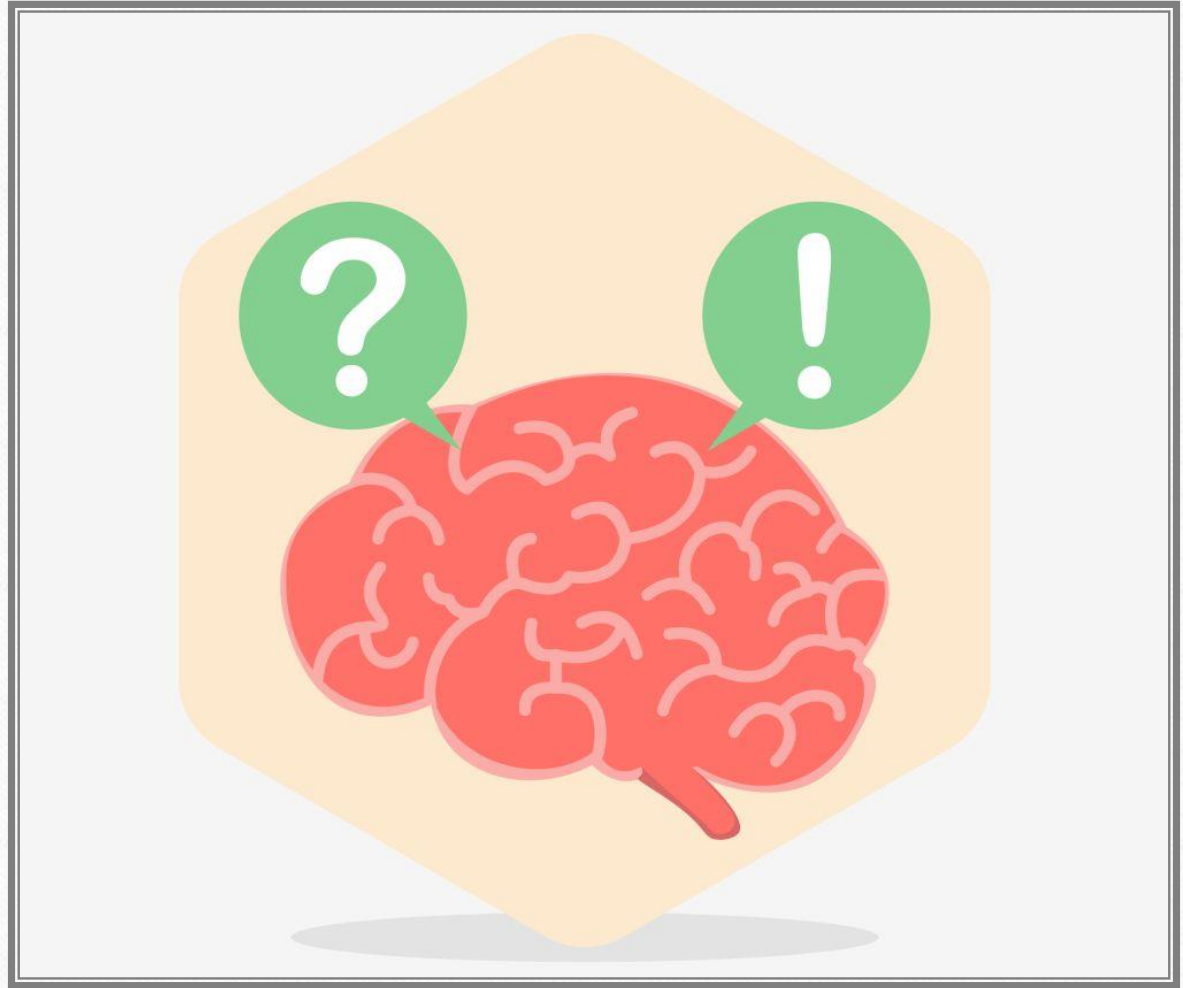
HAYRET ETME

- Hayret insanın evrende olup bitenler karşısındaki şaşkınlığı ve hayranlık duygusudur. Bu duygu, onda bilme isteği doğurur ve onu soru sormaya iter.

MERAK ETME

Merak; gerçeęi bulmak
isteyen insanın bilme
arayışını, öğrenme
isteęidir.

ŞÜPHE DUYMA

Eğer gerçeęi gerçekten
bilmek istiyorsan,
yaşamında bir kez olsun
bütün şeyler hakkında şüphe et.

- Şüphe, felsefi sorgulamayı harekete geçireceği için oldukça önemli bir güçtür. İnsan düşüncesinin zenginleşmesi ve farklı fikirlerin doğabilmesi buna bağlıdır.
- **Dogmatik** olmak ise düşünmenin önündeki en büyük engeldir. Şüpheden ve sorgulamadan vazgeçmek, yeni düşüncelere açık olmamak demektir.
- Öyleyse insanın dogmatik olmaması, öğrendiklerini, bildiklerini şüpheyle karşılaşması, bunları sorgulaması gerekir.

ELEŖTİREL OLMA

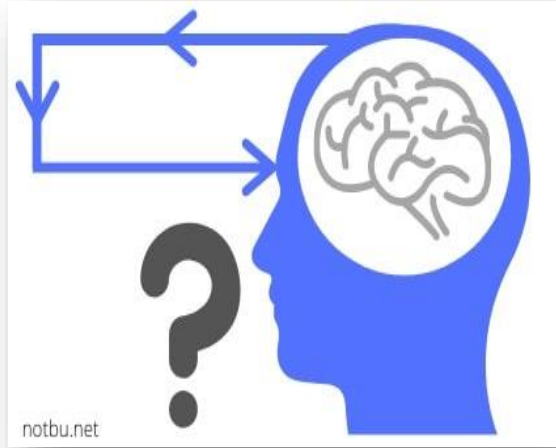

- **Eleştirel olmak**, ileri sürülen düşüncelerin derinlemesine sorgulanarak, doğru ve yanlış yanlarının belli ölçütlere göre değerlendirilmesi demektir. Buna göre eleştiri, *tarafsız olabilme*, görüşlerdeki tutarsızlıkların ortaya çıkarılması, öne sürülen düşüncelerin *soruşturulması*, sağlam bir şekilde *temellendirilmesi* ve *geliştirilmesi* açısından gereklidir.

YIĞILIMLI İLERLEME

- Filozoflar kendilerinden öncekilerin düşüncelerine kimi zaman bir şeyler katarak veya onlardan yararlanarak kimi zaman da onları eleştirerek yeni ve farklı çözümlere ulaşır. Bu sayede düşünceler geliştirilir ve bunların sürekliliği sağlanır.
- Felsefede düşüncelerin birbirini geliştirecek, zenginleştirecek şekilde sürekli çoğalması, onun **yıgılımlı ilerleme** özelliği taşıdığını gösterir.
- Birbirini etkileyen filozoflar, ortak bilgi birikimine katkıda bulunmuştur.

REFLEKSİF OLMA

- Düşünce, herhangi bir nesneye veya duruma yönelik olabilirken düşüncenin kendine (kendini konu edinmesi) veya başka bir düşünceye yönelmesi refleksiyonudur.
- Bir ağacı düşünme refleksiyon değildir. Ancak ağaca dair algı ve ağaç fikrinin ne olduğu konusunda düşünme refleksiyonudur.
- Felsefe, **refleksif** bir bilgi yani önceden kazanılmış bilgiler üzerine bir bilgi, *düşünme üzerine düşünme etkinliğidir.*

RASYONEL OLMA

- Felsefenin *akla* ve *mantığa* dayanan açıklamalarda bulunması rasyonel olması anlamına gelir.
- Felsefe bilimlerde olduğu gibi, ulaştığı bilgileri deneye, gözleme başvurarak, olgularla doğrulamaz.
- Bilgilerin doğruluğunu *mantıksal* ve kavramsal gerekçelerle temellendirir.

SİSTEMLİ OLMA

- Filozofların mantık ilkelerine bağlı kalarak yaptıkları akıl yürütmelerle elde ettiği görüşlerini bir **düzenlilik** içinde ortaya koyması ise felsefi düşüncenin **sistemli** olmasına işaret eder.
- İnsan akıllı ancak sistemli düşündüğünde gelişir ve yeni görüşler üretir.

TUTARLI OLMA

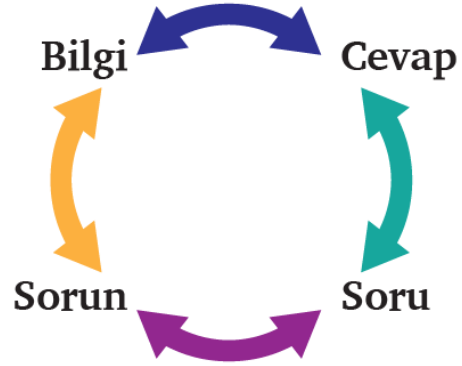
- Tutarlı olma, mantıksal bir bütünün parçaları veya ögeleri arasındaki karşılıklı bağlantının ve uyumun olma hâlidir.
- Başka bir ifadeyle düşüncelerin kendi içinde **çelişki içermemesidir.**

EVRENSEL OLMA

- Bir filozof düşüncelerini sistemli bir bütünlükte sunarken öznel yani kişisel bir yaklaşımla hareket ediyor olsa da amaçları itibarıyla genele yönelmek durumundadır.
- Nitekim insan yaşantısına giren evrendeki her şey felsefeye konu olabilir. Buna göre felsefi düşüncenin **evrensel olması** demek, varlığı tümüyle ele alması, genele ulaşmaya çalışmasıdır.
- Örneğin, felsefe “Erdem nedir?” şeklinde soru sorar. Buna verilen cevapta, herhangi bir dönemin, kültürün içinde değerlendirilen tek tek erdem örneklerinden bağımsız olarak, erdemlerde ortak olan şey yakalanmalıdır.

FELSEFİ SORULAR

- Bilimin soruları olgulara, olgular arasındaki ilişkilerin düzenliliklerine ilişkindir.
- Sanatın soruları duysal alana ve beğenilere ilişkindir. Bir sanat eserinin güzel olup olmadığı, estetik değeri gibi.
- Dinin soruları ise metafizik bir alana aittir. Evren yaratılmış mıdır? İnsan hayatının amacı nedir? Tanrı var mıdır? gibi.
- Felsefi sorular hem olgulara hem de metafizik alana aittir.
- Felsefi sorular olguların düzenliliğini değil arkasındaki nedenleri sorgular.
- Felsefi sorular ilk nedenlere gitmeyi amaçlayan ve durum tespitinin ötesinde var olan düzenin amaç ve yönelimini ortaya koyan sorulardır.
- İyi nedir? Güzellik nedir? Bilginin kaynağı nedir? İnsan niçin erdemli yaşamalıdır? Varlığın özü nedir? gibi. Felsefe bu sorulara yanıt bulmak için akla dayalı temellendirmeleri kullanır.

- (S. 25 BİR FELSEFE SORUSU NEDİR? Nermi Uygur, Felsefenin Çağrısı)

Aşağıda verilen felsefi düşüncenin özelliklerine ilişkin kavramları kullanarak örnekteki gibi karşılığını bulunuz.

1) Felsefenin bütün insanlığı ilgilendiren sorunlarla uğraşması ve felsefi birikimin birçok uygarlığın ortak katkılarıyla oluşması

• **Evrensel olma**

2) zihnin kendi üzerine dönerek elde etmiş olduğu bilgiler üzerine yeniden düşünmesi, bunları eleştirme ve değerlendirmeye tabi tutmasıdır.

3) kendisine sunulan bilgilerle yetinmeyen insanın, var olan şeylerin olduklarından başka türlü de olabileceğini düşünme eğilimidir.

4) felsefede düşüncelerin birbirini geliştirecek, zenginleştirecek şekilde sürekli çoğalmasındır.

5) mantıksal bir bütünün parçaları veya öğeleri arasındaki karşılıklı bağlantının ve uyumun olma hâlidir.

6) ileri sürülen düşüncelerin derinlemesine sorgulanarak, doğru ve yanlış yanlarının belli ölçütlere göre değerlendirilmesi demektir.

7) doğruya ulaşma çabasıyla insanın kendi yaşamıyla, evrenle, bunların anlamıyla ilgili belirli türden sorular sormasıdır.

8) felsefenin akla ve mantığa dayanan açıklamalarda bulunmasıdır.

9) filozofların mantık ilkelerine bağlı kalarak yaptıkları akıl yürütmelerle elde ettiği görüşlerini bir düzenlilik içinde ortaya koymasıdır.

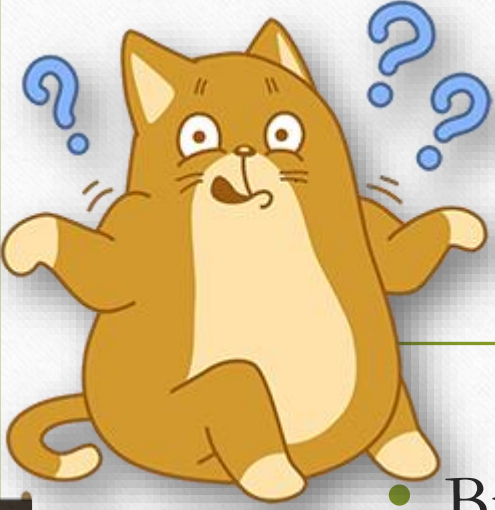
10) gerçeği bulmak isteyen insanın bilme arayışı, öğrenme isteğidir.

11) insanın evrende olup bitenler karşısındaki şaşkınlığı ve hayranlık duygusudur.

FELSEFİ DÜŞÜNCE REFLEKSİFTİR

- Felsefe insanın kendi üzerine düşünmesi anlamında **refleksiftir**. Filozof, yalnızca düşünmez. Düşünceleri üzerine de düşünür. Bu eylem düşünmeyi düşünmedir. *Düşüncenin kendi üzerine yönelmesi*, öze dönük bir eylemdir. Bu durumda, felsefeye düşünce hakkında düşünce denebilir.

DUR VE DÜŞÜN

- Bir bilim insanı suyun kaynama noktasını gök cisimlerinin dünyaya ne kadar uzak olduğunu incelerken; felsefe, bilimin ne olduğunu araştırır. Bu durum felsefenin hangi özellliğini gösterir?

Kendi kendini sorgulayabilmek ve eleştirebilmek felsefenin doğasında var olan bir eylemdir. Bilim insanların doğanın yasalarını keşfetmeye çalışıp SORULAR sorarken felsefenin bilimin ne olduğunu araştırması felsefenin REFLEKSİF olma özelliğini gösterir.

BİR SORU

Her şeyden şüphe ediyorum.

Şüphe ettiğimden şüphe edemem.

Akıl ilkelerine uygun bilgidir.

Şüphe etmek bir tür düşünmektir.

Düşünüyorum o halde varım.

Yukarıda verilen parçadan felsefenin aşağıdaki özelliklerinden hangisi çıkarılamaz?

- A) Rasyonel olma
- B) Refleksif olma
- C) Şüphe etme
- D) Tutarlı olma
- E) Birikimli olma

Doğru Cevap: **E**

BİR SORU

Her şeyden şüphe ediyorum.

Şüphe ettiğimden şüphe edemem.

Akıl ilkelerine uygun bilgidir.

Şüphe etmek bir tür düşündürmektir.

Düşünüyorum o halde varım.

Yukarıda verilen parçadan felsefenin aşağıdaki özelliklerinden hangisi çıkarılamaz?

- A) Rasyonel olma
- B) Refleksif olma
- C) Şüphe etme
- D) Tutarlı olma
- **E) Birikimli olma**